

DE HERFSTTREK VAN DE GROTE GELE KWIKSTAART IN GRONINGEN
IN 1983

Henk van den Brink.

De Grote Gele Kwikstaart werd in de provincie Groningen tot nu toe weinig waargenomen. "Vogels van Groningen" vermeldt 55 waarnemingen van 67 exx. Opvallend aan de waarnemingentabel op blz. 275 is het ontbreken van een 'doortrekpiek' in de herfst. Weliswaar scoort oktober met 11 waarnemingen hoog, maar niet (duidelijk) hoger dan november met 8 en december met 12. Uit september zijn slechts 3 waarnemingen bekend. Vooral dat laatste is verwonderlijk: van elders in ons land is bekend dat juist september (naast oktober) dé doortrekmaand is (hierover straks meer).

Van het afgelopen najaar kreeg ik de indruk dat het een ander beeld te zien geeft, in twee opzichten: meer waarnemingen, én veel waarnemingen eerder in het najaar. Ik heb daarom geprobeerd de waarnemingen te verzamelen. Omdat dit in korte tijd moest gebeuren, is de lijst waarschijnlijk nog niet volledig. Toch heb ik voor de maanden september-oktober-november 31 waarnemingen bijeen gekregen; dat is in één jaar beduidend meer dan in het boek voor deze maanden vermeld staat. Geordend in een dekadetabel ziet het er zo uit:

	september			oktober			november		
dekade	1	2	3	1	2	3	1	2	3
waarnemingen	2	4	6	4	1	5	6	2	1.

Alle waarnemingen op 2 na, hebben betrekking op 1 ex.

De uitzonderingen vallen beide op 28 september: 7 exx.

Menkemaborg en 3 exx. Groenestein.

Het aantal 'vroeg' herfstwaarnemingen is inderdaad relatief toegenomen. Er tekenen zich twee periodes af: september-begin oktober (eerste periode) en eind oktober-november (tweede periode). Dat in de tweede oktoberdekade maar één waarneming is gedaan, kan op zich toeval zijn. Toch is het opmerkelijk dat de eerste periode geheel samenvalt met dé doortrekperiode van de Grote Gele Kwikstaart in Nederland. Frans Schepers, die ruim 300 tijdens trektellingen gedane waarnemingen verzamelde (voornamelijk uit Limburg, waar de Grote Gele veel talrijker doortrekt), vond een hoofdtrekperiode van begin september tot en met de eerste week van oktober. Daarin vond meer dan driekwart van de waarnemingen plaats. De mediane datum (de dag dat 50 procent van het aantal bereikt wordt) bleek op 23 sept. te liggen. Hetzelfde trekverloop vinden we in het rapport van de telpost "Hoge Erf" bij Arnhem, waar in 1982 tijdens bijna dagelijkse ochtendtellingen 31 exx. werden gezien.

Dit doet vermoeden dat alleen de waarnemingen uit de eerste periode op duidelijke doortrek betrekking hebben. De waarnemingen uit de tweede periode betreffen grotendeels rondzwerfende of langdurig(er) pleisterende exemplaren. Dat vermoeden wordt versterkt wanneer we kijken naar de biotoopkeuze van de vogels.

Er zijn eigenlijk maar twee biotopen waar de Grote Gele dit najaar gezien werd (afgezien van overtrekkende exx.):
1- aan sloten of grachten (van borgen, e.d.) en 2- op (platte daken van) gebouwen, grotendeels in de stad Groningen. Het vreemde is nu, dat tijdens de eerste periode bijna alle waarnemingen bij sloot of gracht gedaan zijn, terwijl vrijwel alle waarnemingen uit de tweede periode afkomstig zijn van gebouwen.
In schema:

periode	1	2	periode 1 : 1 sept. - 15 okt.
			periode 2 : 16 okt. - eind nov.
overvliegend	6	5	
sloot/gracht	10	0	
gebouwen	1	7	
totaal	17	12.	

Ook hier geldt natuurlijk dat je, gezien het aantal waarnemingen, voorzichtig moet zijn met al te stellige uitspraken (enkele waarnemingen zouden bijvoorbeeld op hetzelfde exemplaar betrekking kunnen hebben). Het verschil is -zeker in combinatie met de gegevens over het doortrekverloop- wél opvallend.

In dit beeld past mooi het gegeven dat het 'dakbiotoop' vooral een winterverschijnsel is, zoals uit het Avifauna-archief blijkt. Het 'sloot en gracht-biotoop' sluit juist bij het broedbiotoop aan. Een verschuiving in biotoopkeuze zou op zich niet vreemd zijn en heel goed te maken kunnen hebben met de (afnemende) beschikbaarheid van voedsel (insekten) in en om het water. Maar om daarover meer duidelijkheid te krijgen, zijn méér waarnemingen nodig. Dit is weer eens een pleidooi voor het goed bijhouden en doorgeven van waarnemingen!

Tenslotte kan de konklusie getrokken worden, dat van de Grote Gele Kwikstaarten die tot aan dit najaar in Groningen waargenomen zijn, de 'doortrekkers' maar een heel klein deel uitmaken. De oorzaak is hoogstwaarschijnlijk de geringe waarnemingsfrequentie die al snel een vertekend beeld oplevert. Bovendien loopt een vogel in de stad -dus een wintervogel?- waarschijnlijk een grotere kans om door een vogelaar te worden opgemerkt. Misschien was 1983 overal een goed jaar voor Grote Gele Kwikstaarten; gegevens daaromtrent heb ik echter niet.

Korte bronvermelding:

Vogels van Groningen - Vogels van Drenthe - Vogels van de Grote Rivieren - Trektellingenrapport "Hoge Erf" Arnhem 1982 (SBB-rapport) - Spreekbeurt Frans Schepers over de doortrek van piepers en Kwikstaarten t.g.v. de LWVT-kontaktdag te Utrecht op 19-11-83 (nog te publiceren) - Avifauna-archief.

De waarnemingen werden geleverd door : E. Boerma, E. Boekema, H. v.d. Brink, A. van Dijk, M. Hirschler, A. van Klinken, Gebr. Koffijberg, L. Nauta, A. Nieuwenhuijs, E. van Ommen, B. Voslamber.

Henk v.d. Brink, Poortersplein 12,
9711 XN Groningen. tel. 050-137307.